ÄNGELHOLMS HISTORIA

Ängelholm är en tätort och centralort i Ängelholms kommun i Skåne län, med 28 232 invånare

ÄNGELHOLM

Luntertun var en medeltida skånsk stad i det inre av Skälderviken i anslutning till Rönne ås utlopp i viken. Staden och dess församling upphörde att existera 1516 då Kristian II bestämde att en ny stad, Ängelholms stad, skulle anläggas en bit uppströms ån. Församlingen uppgick i Barkåkra församling.
Det bevarade skriftliga källmaterialet är mycket begränsat. Luntertuns medeltida betydelse framskymtar emellertid i det faktum att det i staden årligen avhölls en av Skånes sju stora, lagliga marknader. Detta framgår av bevarade handlingar från 1504. Marknaden i Luntertun hölls varje år på S:t Bartolomei dag (24 augusti). Ytterligare en av Skånes sju marknader var knuten till området, Grevie marknad. Grevie ligger nära Luntertun i centrum av Bjärehalvön.

Kristian II tyckte det var en Stad 1516

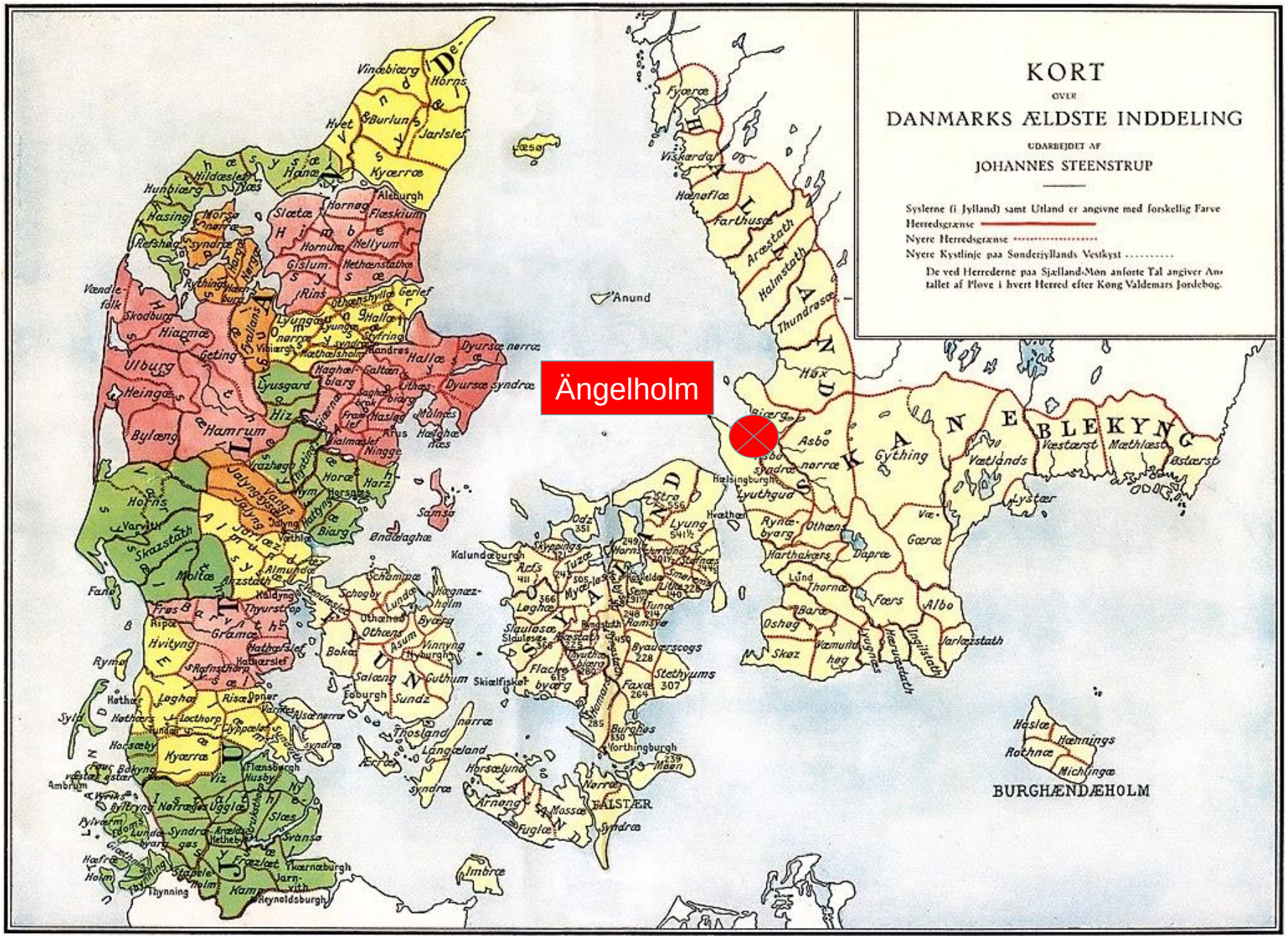

Den danska staden Ängelholm fick sina stadsprivilegier 1516 av den danska Kungen Kristian II. Ängelholms kommun som den ser ut idag bildades vid kommunreformen 1971 av Ängelholms stad och landskommunerna Ausås, Barkåkra, Hjärnarp och Munka-Ljungby. 1974 blev också Össjö en del av Ängelholms kommun.

Namnet Ängelholm har ingen säker tolkning. Den vanligaste teorin är att Ängelholms namn kommer från ængil, en sidoform till angel, vinkel. Ordet skulle syfta på Ängelholms läge vid Rönne ås starka krök runt stadens äldsta del. Kommunvapnet har sitt ursprung i Ängelholms äldsta sigill från 1693 och fastställdes 1934. Ängeln står för ortsnamnet och fiskarna för laxfisket i Rönne å. Vad kronan ursprungligen hade för betydelse är okänt.

Då järnvägen anlades på 1880-talet drogs den utanför själva staden på västra sidan av ån. Den första stationsbyggnaden i Ängelholm uppfördes 1875 längs linjen Landskrona-Ängelholms Järnväg (LEJ). Järnvägslinjen mellan Helsingborg och Ängelholm, längs Skåne-Hallands Järnväg (SHJ), öppnade 1885. Året därpå invigdes den nya järnvägsstationen. Det blev en byggnad i mönstermurat tegel och valmat tak. Det är nu en sammanhållen stationsmiljö med bland annat överliggningshus, lokstall, rundstall och godsmagasin. Flera av byggnaderna tillhör nu Banskolan.

Ängelholms föregångare Luntertun blev troligen stad under 1400-talets senare del. Ett par kilometer uppströms Rönne å grundades Ängelholm 1516; samma år uppger källorna att Luntertun nedlagts. Den nygrundade staden fick ett mer skyddat läge längre upp vid Rönne å än Luntertun, som utsattes för ständiga översandningar. Av medeltidsstaden kvarstår ruinen efter kyrkan och kulturlager. Ruinen är upp till 1,8 meter hög och är uppbyggd av gråsten. Innanför muren finns ett träkors uppställt. På ön i Rönne å finns rester efter en skansanläggning. Ängelholms kyrka, helgad åt S:t Botulf, är den äldsta byggnaden i den av bränder hårt härjade staden. Kyrkan, som uppfördes strax efter att staden grundats, ödelades på 1600-talet och återuppbyggdes årtiondena kring 1700. Korsarmarna tillkom under 1860-talet. Kyrkan bildar tillsammans med det i korsvirke 1775 byggda rådhuset vid Stortorget samt tingshuset, från 1860-talet, och det gamla kronohäktet vid Tingstorget stadens äldre centrum.

Liksom föregångaren var Ängelholm centralort för den regionala handeln i nordvästra Skåne, men redan 1547 drogs dess köpstadsrättigheter in, ett led i stärkandet av konkurrentstäderna Landskrona och Helsingborg. Ängelholm återfick stadsrättigheterna 1767: det var då en liten men expansiv stad med ca 600 invånare.

Folkökningen har efter år 1800 varit medelstark, jämfört med andra städer. Under 1800-talet omvandlades Ängelholm från hantverks- och garnisonsstad till en viktig järnvägsknut samt industri- och handelscentrum för nordvästra Skåne. Ängelholm är sedan sekelskiftet 1900 känt som en populär turist- och badort. Sedan efterkrigstiden har också tjänstesektorn utvecklats starkt.

Engelholm 1900

Ängelholms Församling bildades 16 oktober 1516 genom en utbrytning ur Rebbelberga församling.
Församlingen var till 1568 moderförsamling i pastoratet Ängelholm och Barkåkra för att därefter till 1610 utgöra ett eget pastorat. Från 1610 till 1681 var den annexförsamling i pastoratet Munka-Ljungby och Ängelholm för att därefter till 22 januari 1731 vara annexförsamling i pastoratet Össjö, Tåssjö, Munka-Ljungby och Ängelholm. Från 22 januari 1731 till 1737 var församlingen åter eget pastorat för att därefter till 1962 vara annexförsamling i pastoratet Munka-Ljungby och Ängelholm. Från 1962 till 2010 var den moderförsamling i pastoratet Ängelholm, Höja och Rebbelberga. År 2010 införlivades Höja och Rebbelberga församlingar och församlingen utgör sedan dess ett eget pastorat.

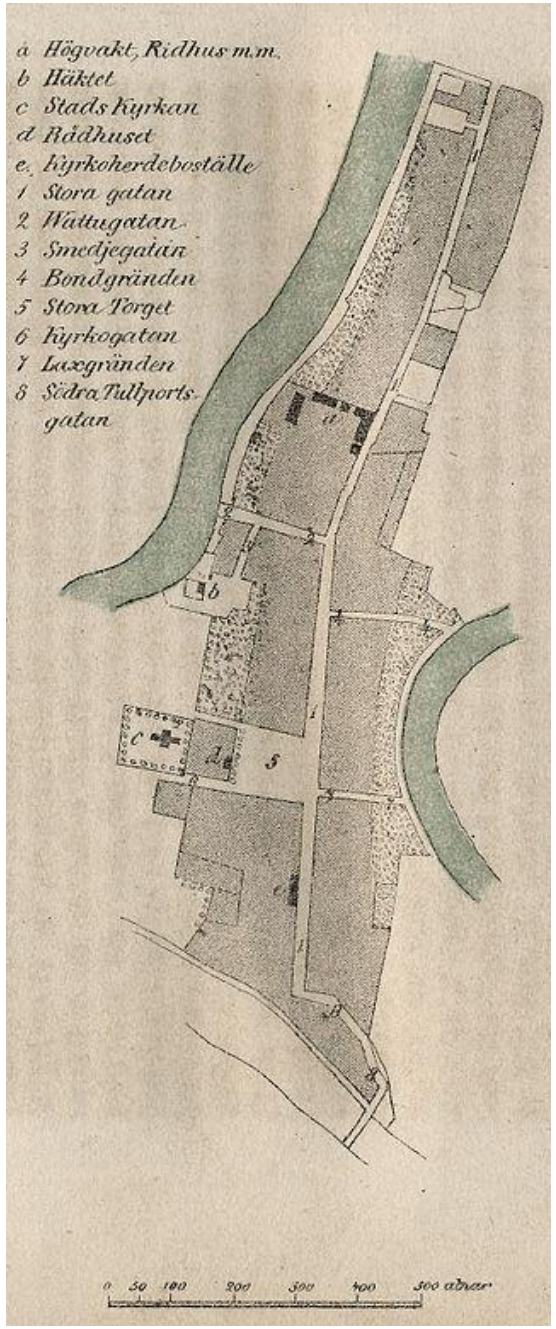

1850

ÄNGELHOLMS HISTORIA

Ängelholm är en tätort och centralort i Ängelholms kommun i Skåne län, med 28 232 invånare

PARKSKOLAN rött tegel stod färdigt 1913. Sjukhuset är till sina äldsta delar från 1870-talet men har om- och tillbyggts i flera omgångar. Storgatan är stadens huvudgata. Bitvis kvarstår en äldre bebyggelse i en eller två våningar med putsade fasader. Den härrör i regel från 1880-talet.
Ängelholm har flera goda representanter för den arkitektur, som växte fram årtiondena kring 1900. Byggnaderna ansluter antingen till nyrenässans, nationalromantik eller nyklassicism. Tegel med puts är det förhärskande byggnadsmaterialet bland dessa byggnader. Vissa fastigheter har kvar en äldre karaktär med långsmala tomter, som sträcker sig från gatan ned till Rönne å, vilken i en vid båge omsluter den ursprungliga stadskärnan.

Intill finns ålderdomshemmet Lindhaga uppfört 1925 i klassicistisk stil men även tegelvillor för järnvägens tjänstemän, uppförda på 1910-talet. År 1968 uppfördes ett folkets hus i på Östergatan i Ängelholm. Det är en fyravåningsbyggnad med plant tak och fasad av plåt och kalksandsten. Byggnaden nyttjas idag för annan verksamhet (se vidare ”Arbetarrörelsen” under ”Folkrörelsernas landskap”). Strax utanför staden ligger hembygdsparken. Parken grundades 1934 och har samlat ett antal lokala byggnader. (Se vidare ”Hembygdsrörelsen” under ”Folkrörelsernas landskap”). Ängelholm har även ett flertal intressanta frikyrkobyggnader; bland annat byggdes baptistkyrkan Tabernaklet 1931, filadelfiakyrkan 1964, ett missionskapell 1930 samt Betaniakyrkan 1936 som är ett gott exempel på funktionalismens arkitektur. Dessa kyrkor speglar väckelserörelsens utveckling (se vidare ”Väckelserörelsen i Skåne” under ”Religiösa landskap”). På samma plats som ett gammalt tegelbruk låg är idag Ängelholms stadshus beläget. Byggnaden uppfördes 1974 och arkitekt var Sten Samuelson. Det är ett böjt komplex i rött tegel med vita fönsteröverliggare och rundbågiga fönster.

Kronoparken och Ängelholms havsbad

Mellan staden och Skälderviken ligger Kronoparken. Den började under 1700-talet att planteras med barrskog för att binda flygsanden. Inne i skogen finns åsar som troligen blåst upp över de hägnader som bidrog till att hindra sandflykten. Ängelholms havsbad ligger utmed havet nordväst om Ängelholm. Området började anläggas 1918 på initiativ av folkskolläraren Magnus Dahlström. Det var ett av de första stadsplanelagda fritidshusområdena med tomträtter i landet. År 1919 stod det första sommarhuset färdigt och under 1920- och 30-talen uppfördes drygt 200 sommarbostäder inom området (se vidare ”Ängelholms havsbad” under ”Fritidens landskap”). Det var främst två typer av hus som byggdes, dels putsade tegelhus med valmade tegeltak, dels de vanligt förekommande trähusen med liggande eller stående panel och branta sadeltak täckta med tegel. De målades röda med vita knutar eller bruna med gula knutar.

Klitterhus

I nordvästra delen av havsbadsområdet ligger Klitterhus, alldeles invid stranden. Föregångaren till Klitterhus var en strandpaviljong som flyttades och byggdes om till sommarrestaurang under 1920-talet. 1932 fick paviljongen namnet Klitterhus. I närheten av Klitterhus byggdes 1938 en ny simstadion för Ängelholms simsällskap. På stranden byggdes badhytter och på 1950-talet var antalet över 100 stycken.

VID SAMMA TID SOM LUNTERTUN NEDLADES har också Båstad upphört att vara stad. Anläggandet av Ängelholm kan således eventuellt ses som ett försök av Kristian II att skapa ett starkt handelscentrum för Bjärehalvön.

Ängelholmsborna fortsatte att ha det forna området vid Luntertun som sin hamnplats. 1530 bestämde Fredrik I att: ”Engelsholms Borgare skulle i 3 Aar fra Datum være fri for Sise (tull) af al fremmed Drik, som fortappes i deres By, paa det at de skulle rense og forbedre den Havn og Indsejling, som er for deres By.”

1532 gav kungen en order om att varje bonde i hela Bjäre härad skulle ”agge huer ett less ællepelle, vij alne lange, till Engelholm att forbædre dybett mett.” Varje kronans bonde skulle alltså köra ett lass träbjälkar på mellan fyra och fem meters längd till att ”förbättra djupet”. Den enorma mängden timmer visar på en stor timmerkonstruktion. Att skeppen ankrade en bit från staden framgår i kungligt brev 1542: ”Engelholm Borgare fik Brev ad gratiam at maatte indhegne med Gjærde den Plads der for Byen, som de kunne sætte et Hus og Bol paa at have en Karl boende i til at tage vare paa deres Skibe.” En annan uppgift från samma år preciseras området till ”then plats, som Lwntertwn poo stoed”. ”Engelholm är den andra fläcken som möter (Båstad var den första) och haver tillförne haft en tämmelig hop innevånare, men den orten är nu mest avbränd av vådeld, så att icke fjärde parten behållen är. Dessförutan haver sanden således tagit överhanden, att åmunnen icke allenast är tillstoppad, så att vid litet vatten icke en Båt där ut eller in komma kan, utan han yrar ock som snö i höga berg och fördärvar en stor del av omkringliggande landet.”

1547 HADE ÄNGELHOLM UPPHÖRT ATT VARA STAD. Borgarna ålades att flytta till Landskrona. Trots detta fanns en mindre bebyggelse kvar. Platsen blev under de kommande århundradena ofta en krigsskådeplats. Under det nordiska sjuårskriget avbrände svensken Klas Kristersson Horn 1565 bebyggelsen. 1644 låg svensken Gustaf Horn med sin armé vid Ängelholm. Han uppkastade då två skansar, Öster- och Västerskans. 1657 drabbade svenske Per Brahe och danske Axel Urups trupper samman i slaget vid Ängelholm. Bebyggelsen bestod då enbart av 18 hus. Den 27 april 1678, under det Skånska kriget blev Ängelholm avbränt av de danska trupperna. Endast kyrkan, prästgården och några små hus skonades. Större delen av den svenska styrkan, 130 man ryttare och dragoner, blev nedgjorde; möjligen miste även kyrkoherden Jacob Noviomagus livet vid tillfället. Alla kyrkans handlingar ska också ha gått förlorade.

Svåra bränder har ofta drabbat platsen. 1705 härjades Ängelholm av brand och hälften av bebyggelsen försvann. 1743 brann 6 hus, 1744 12 hus och året därpå brann större delen av staden ned. Natten mellan 9 och 10 maj 1802 lades 35 hus i aska. Från norr gick branden i den rådande kraftiga stormen från hus till hus utmed Storgatan.

1767 ÅTERFICK ÄNGELHOLM SINA STADSRÄTTIGHETER men förblev trots detta länge en småstad. Den flyktiga sanden var en källa till ständiga problem för staden, vilket Carl von Linné visar under sin skånska resa 1749, då han ger en levande skildring av hur skyddsplanteringsarbetet påbörjades. Under 1800-talet planterades sandhedarna mot havet med tallskog och vissa inslag av björk vilket skapat Kronoskogen som ligger väster om järnvägen. Kronoskogen och järnvägen utgör en barriär, eller ett skydd, mellan staden och havet.

Äldre
Stavning
Med E

Engelholm

År

1900

ENGELHOLM

1900

Under 1800-talets industrialisering började staden att växa och

den fick även en ställning som skolstad och badort. Industrialiseringen kännetecknades av relativt små industrier baserade på jordbruk och naturresurser såsom tegelbruk, mejeri, sockerbruk m.m. I mitten av 1800-talet anlades en hamn vid Rönne ås utlopp. Då tillkom de ännu bevarade pirarmarna. Hamnen fungerade under några decennier som utskeppningshamn för spannmål och tegel, vilka prämades ut från staden till väntande fartyg. Sjöfarten utkonkurrerades dock av järnvägen. Turismen kom igång under det sena 1800-talet. Fram till 1883 fanns en skvadron av Kronprinsens husarregemente placerad i staden. I slutet av andra världskriget flyttades Skånska flygflottiljen från Bulltofta till Barkåkra norr om staden, och Ängelholm blev på nytt en garnisonsstad, nu för flygvapnet.

Flottiljstaden

Efter ett riksdagsbeslut 28 februari 1940 sattes F 10 Ängelholm upp i Bulltofta utanför Malmö, för att försvara luftrummet över Skåne. I oktober 1945 flyttade flottiljen till en nybyggd förläggning i Ängelholm och bytte därmed namn till F 10 Ängelholm. F 10 lades ner 2002. Området heter idag Valhall Park. Ägare är byggföretaget Peab, och bland verksamheterna finns bilföretaget Koenigsegg.

Ängelholms stad ombildades vid kommunreformen 1862 till en stadskommun. 1952 införlivades i stadskommunen Höja socken/landskommun och Rebbelberga socken/landskommun. 1971 uppgick Ängelholms stad i Ängelholms kommun där Ängelholm sedan dess är centralort.

Vejbystrand. Badstranden. Kronprinsessan Victorias kustsanatorium i bakgrunden.

Skånska flygflottiljen (F 10) eller F 10 Ängelholm var en flygflottilj inom svenska flygvapnet som verkade i olika former åren 1940–2002. Förbandsledningen var förlagd i Ängelholms garnison vid Ängelholms flygplats.

Vid krigsutbrottet 1939 bestod Flygvapnet av endast en jaktflottilj, Svea flygflottilj (F 8), vilken stod för Stockholms luftförsvar. Av den anledningen beslutade riksdagen den 28 februari 1940 att Flygvapnet skulle stärkas med ytterligare två jaktflottiljer. F 9 i Göteborg och F 10 i Skåne, i syfte att försvara luftrummet över Göteborgsregionen samt Skåne. Den 14 mars 1940 skrev Svenska dagbladet i en artikel att Chefen för Flygvapnet föreslagit att flygflottiljen i Skåne skulle benämnas Wendes flygflottilj (F 10). Beskedet möttes dock av stark skepticism hos kamratföreningen Wendistföreningen vid Wendes artilleriregemente (A 3), som menade i en skrivelse till Kunglig Majestät att namnförslaget skulle innebära ett intrång på ett traditionsmättat och säreget regementsnamn. Därav kom flottiljen till en början enbart benämnas som Tionde flygflottiljen

De två JAS-divisionerna vid flottiljen skulle överföras till F 17 i Kallinge, ombaseringen gjordes den 1 oktober respektive den 1 december 2002. Den stridsledningscentral som flottiljen förvaltade utanför Hässleholm överfördes organisatoriskt till F 17. Den 20 december 2002 avvecklades flottiljen efter en ceremoni, där bland annat flygvapeninspektören Jan Andersson närvarade. I samband med ceremonin överlämnades flottiljens fana till Blekinge flygflottilj (F 17), vilket medförde att F 17 övertog traditionsansvaret för F 10. Från den 1 januari 2003 övergick flottiljen till en avvecklingsorganisation benämnd Avvecklingsorganisation Ängelholm (Ao Äng). Avvecklingsorganisation upplöstes i sin tur den 31 december 2003

Saab 39 Gripen, i svenska flygvapnet betecknat JAS 39A/B/C/D Gripen, är ett fjärde generationens stridsflygplan som tillverkas av Saab AB. Beslutet om ett nytt flygplanssystem togs i riksdagen 1982 av försvarsministern Torsten Gustafsson i samband med försvarsbeslutet 1982.

SKÄLDERVIKEN